

Hjälpmedels betydelse som arbetsterapeutisk intervention för personer med demenssjukdom

En litteraturstudie

Agnes Eriksson
Carina Holmberg
2015

Arbetsterapeutexamen
Arbetsterapeut

Luleå tekniska universitet
Institutionen för hälsovetenskap

Luleå tekniska universitet
Institutionen för hälsovetenskap
Avdelningen för hälsa och rehabilitering
Arbetsterapeutprogrammet, 180 hp

Hjälpmedels betydelse som arbetsterapeutisk intervention för personer
med demenssjukdom
- en litteraturstudie

The meaning of assistive devices as occupational therapy
intervention for people with dementia
- a literature review

Agnes Eriksson och Carina Holmberg

Examensarbete i arbetsterapi, 15 hp
Vårterminen 2015
Handledare: Anna Häggström

Eriksson, A., & Holmberg, C.

Hjälpmedels betydelse som arbetsterapeutisk intervention för personer med demenssjukdom- en litteraturstudie

The meaning of assistive devices as occupational therapy intervention for people with dementia- a literature review

Examensarbete 15 hp, Luleå tekniska universitet, Institutionen för hälsovetenskap, 2015.

Sammanfattning

Syftet med litteraturstudien var att beskriva betydelsen av hjälpmedel som arbetsterapeutisk intervention för personer med demenssjukdom. Datainsamlingen genomfördes genom en litteratursökning via databaser tillgängliga vid Luleå tekniska universitet, vidare tillkom en artikel utifrån en sekundär sökning. Artiklarna kvalitetsgranskades för att avgöra om de var lämpliga att inkluderas i studien. Resultatet grundades på elva artiklar, varav nio kvalitativa och två kvantitativa. Artiklarna analyserades genom att ta fram likheter och skillnader. Resultatet redovisas i tre kategorier; *Hjälpmedel stödjer självständighet och delaktighet*, *Hjälpmedel minskar oro och stress för vårdgivare och anhöriga* och *Hjälpmedels funktion och design påverkar användandet*. I resultatet framkom betydelsen av hjälpmedel genom att de upplevdes vara tidsbesparande, hade potential att minska stress, bidrog till minskad oro och ökad säkerhet. Det framkom även aspekter av irritation, frustration och oro i samband med användning av hjälpmedel. Resultatet visade att personer med demenssjukdom är i behov av stöd av andra för att kunna använda hjälpmedel i ett senare skede av sjukdomen, utan stöd kan i vissa fall personen inte använda hjälpmedlet på ett självständigt sätt. Slutsatsen är att betydelsen av hjälpmedel bidrar till både positiva och negativa aspekter.

Nyckelord: Demenssjukdom, hjälpmedel, vårdgivare, anhöriga, arbetsterapi

Eriksson, A., & Holmberg, C.

The meaning of assistive devices as occupational therapy intervention for people with dementia- a literature review

Hjälpmedels betydelse som arbetsterapeutisk intervention för personer med demenssjukdom-
en litteraturstudie

Examensarbete 15 hp, Luleå tekniska universitet, Institutionen för hälsovetenskap, 2015.

Abstract

The aim of this literature review was to describe the meaning of assistive devices as occupational therapy intervention for people with dementia. The data was carried out through a literature search in the databases available at Luleå University of Technology, one article was also added from a secondary search. The quality of the articles were examined to determine whether they were suitable for inclusion in the study. The result was based on eleven articles, including nine qualitative and two quantitative. Articles were analyzed by developing similarities and differences. The results are reported in three categories; *Assistive devices support independence and participation*, *Assistive devices reduces anxiety and stress for caregivers and family members* and *The function and design of assistive devices affect use*. The result showed the importance of assistive device in that they perceived to be time-saving, had the potential to reduce stress, contributed to reduced anxiety and increased safety. It also revealed aspects of irritation, frustration and anxiety associated with the use of assistive devices. The result showed that people with dementia are in need of support from others to use assistive devices at a later stage of the disease. In some cases the persons with dementia can not use the assistive device in an independent way without support. The conclusion is that the meaning of assistive devices contributes to both positive and negative aspects.

Keyword: Dementia, assistive devices, caregiver, relatives, occupational therapy

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Abstract	3
Inledning	5
Bakgrund	5
Demenssjukdomar	5
Aktivitetssvårigheter vid demenssjukdom	6
Arbetsterapi vid demenssjukdom	7
Arbets terapeutiska hjälpmedel	8
Syfte	9
Frågeställningar	9
Metod	9
Design	9
Litteratursökning	9
Dataanalys	10
Etiska reflektioner	10
Resultat	11
Hjälpmedel stödjer självständighet och delaktighet	11
Hjälpmedel minskar oro och stress för vårdgivare och anhöriga	13
Hjälpmedels funktion och design påverkar användandet	14
Diskussion	15
Resultatdiskussion	15
Metoddiskussion	17
Slutsats	19
Framtida studier	19
Tillkännagivande	20
Referenslista	21
Bilaga 1	24
Bilaga 2	26

Inledning

Demenssjukdom är något av de svåraste en person kan drabbas av (Larsson & Rundgren, 2010). Demenssjukdom påverkar inte bara den drabbade utan även anhöriga och familj. En person med demenssjukdom är beroende av sin omgivning gällande förståelse, förhållningssätt och välvilja (Larsson & Rundgren, 2010; Nygård & Johansson, 2001). Författarna har under den verksamhetsförlagda delen av utbildningen kommit i kontakt med personer med demenssjukdom och tagit del av deras problematik i vardagen. Sjukdomsbilden för en person med demenssjukdom är progredierande och den drabbade får allt större problem i vardagliga aktiviteter (Larsson & Rundgren, 2010). För att möjliggöra aktivitet kan arbetsterapeuten arbeta med att kompensera för nedsatt aktivitetsförmåga. Detta kan ske genom att använda kompensatoriska åtgärder i form av exempelvis hjälpmedel (Fisher & Nyman, 2007). Utifrån detta anser författarna att det är av intresse att ta reda på vilken betydelse hjälpmedel kan utgöra för personer med demenssjukdom.

Bakgrund

Demenssjukdomar

Demens är ett samlingsnamn för en rad olika symptom som uppkommit vid sjukdom eller skada i någon av hjärnans delar. Demenssjukdomar delas in i tre stora grupper: *Primärdegenerativa demenssjukdomar, Vaskulära demenssjukdomar och Sekundära demenssjukdomar*. *Primärdegenerativa demenssjukdomar* uppstår på grund av sjukdomsprocesser i hjärnvävnaden där orsaken är okänd. Inom denna grupp är Alzheimers sjukdom den vanligaste formen (Larsson & Rundgren, 2010). Enligt World Health Organization (WHO, 2012) har 60-70 % av människorna med demenssjukdom Alzheimers sjukdom. *Vaskulära demenssjukdomar* uppkommer på grund av kärlsjukdomar som stör blodförsörjningen i hjärnan och kan leda till skador och utveckling av demens (Larsson & Rundgren, 2010). *Sekundära demenssjukdomar* innebär att symptomen kan likna en demenssjukdom men behöver nödvändigtvis inte innebära det. Sekundära tillstånd kan uppstå bland annat vid depression, brist på vitamin B12 och hjärntumör (Basun, 2013).

I framtiden kommer det finnas fler personer med demenssjukdom. Det råder ingen ökad risk att drabbas utan ökningen beror på att befolkningen över 65 år kommer öka under de kommande åren då befolkningen uppnår en allt högre ålder (Socialstyrelsen, 2014; Tuomi, 2010). I dagsläget beräknas att 160 000 personer i Sverige har någon form av demenssjukdom. Varje år tillkommer 25 000 fall av demens. Till år 2050 förväntas antalet

personer med demenssjukdom nästintill fördubblas, vilket innebär att samhället står inför en framtida utmaning (Socialstyrelsen, 2014). I Sverige utgör demenssjukdomar en av de vanligaste folksjukdomarna (Ragneskog, 2013; Tuomi, 2010). Basun (2013) beskriver att det är svårt att förutsäga på vilket sätt en demenssjukdom kommer påverka personens aktivitetsförmåga då det förekommer individuella skillnader och stora variationer mellan de olika grupperna av sjukdomen.

Aktivitetssvårigheter vid demenssjukdom

En demenssjukdom resulterar generellt i svårigheter att genomföra aktiviteter i dagliga livet (ADL) som innefattar bland annat förflyttning, toalettbesök, personlig vård och födointag (Armanius-Björilin, 2004). Nygård och Johansson (2001) beskriver att demenssjukdomar kan resultera i kognitiva nedsättningar och svårigheter att genomföra sociala aktiviteter, hushållsaktiviteter samt arbete. Vidare menar Nygård och Johansson (2001) att desorientering och förlorad tidsuppfattning är vanliga problem som uppkommer vid demenssjukdom. Holthe, Thorsen och Josephsson (2007) beskriver att personer med demenssjukdom kan få svårigheter att komma ihåg avtalade tider, var saker läggs, hur räkningar betalas eller hur matlagning sker. Dessa svårigheter i vardagen kan leda till att många personer med demenssjukdom slutar engagera sig i aktiviteter de tidigare uppskattat.

Utvecklingen av en demenssjukdom beskrivs enligt Skog (2012) i de tre faserna mild, medelsvår och svår demens. Vid mild demens har personen sviktande minne och svårigheter att lära in nya moment och lösa problem. Det sviktande minnet kan leda till irritation, oro, ångest och osäkerhet. Den demensdrabbade personen kan ofta upptäcka att minnet börjar svikta när exempelvis tider och möten missas, missförstånd uppstår, saker tappas bort och det läggs tid till att hitta dessa saker (Labelle & Mihailidis, 2006; Skog, 2012). Vid fasen medelsvår demens uppkommer ytterligare problem med närminnet och personen får svårigheter att medverka i olika sammanhang. Talproblem framträder och svårigheter att orientera sig i tid och rum blir allt svårare. I den medelsvåra fasen blir personen allt mindre självständig och behovet av daglig tillsyn ökar (Skog, 2012). Slutfasen av demenssjukdomen kallas för svår demens. I denna fas uppkommer svårigheter gällande språkförståelse och koncentrationsförmåga vilket medför att det kan vara svårt att kommunicera med personen. Förmågan att sköta personlig hygien och födointag minskar. Situationen för närstående blir alltmer ohållbar och personen med demens flyttar i regel till ett särskilt boende då personen är i behov av tillsyn under dag och natt (Labelle & Mihailidis, 2006; Skog, 2012). Tidigare

forskning visar att en stor andel personer med demenssjukdom är i behov av någon form av vård. Behovet av vård varierar mellan stöd vid exempelvis handling, matförberedelser samt transport och resor, till de personer som är i behov av fullständig hjälp vid personlig vård och tillsyn dygnet runt i form av exempelvis hjälp i hemmet (Bennett, Shand & Liddle, 2011; Blankevoort, Van Heuvelen, Boersma, Luning, De Jong & Scherder, 2010; Colling, 2004). Vid ökat behov av vård och omsorg för personer med demens kan det bli aktuellt med åtgärder från andra professioner inom hälso- och sjukvården, i form av exempelvis en arbetsterapeut (Socialstyrelsen, 2010).

Arbetsterapi vid demenssjukdom

En arbetsterapeut arbetar med att stödja personer med sjukdom eller skada till en fungerande vardag och förmågan att utföra aktivitet i det dagliga livet. Arbetsterapeuten arbetar klientcentrerat och ser till helheten gällande person, aktivitet och miljö samt hur dessa faktorer påverkar aktivitetsutförande och delaktighet. Vidare finns det inom arbetsterapi en utgångspunkt att människan ska vara aktiv där målet är att stödja personens förmåga till aktivitet och delaktighet (Fisher, 2009; Kielhofner, 2012; American Occupational Therapy Association [AOTA], 2008). Arbetsterapeuten kan utgå från olika processmodeller och ta stöd av dessa i sitt arbete. En av processmodellerna är Occupational Therapy Intervention Process Model (OTIPM). OTIPM vägleder och ger struktur för arbetsterapeuter gällande det professionella resonemanget (Fisher, 2009). Arbetsterapeutiska interventioner utgår enligt OTIPM från fyra olika praxismodeller; modell för kompensation, modell för aktivitetsträning, modell för förbättring av personliga faktorer och kroppsfunktioner och den pedagogiska modellen. I arbetet med klienter använder och utgår arbetsterapeuten från dessa praxismodeller. Hjälpmedel i form av arbetsterapeutisk intervention ingår under modell för kompensation. Syftet med hjälpmedel är att främja utförande och engagemang i dagliga aktiviteter (Fisher & Nyman, 2007). Vid användning av den kompensatoriska modellen är avsikten att möjliggöra nya sätt att utföra aktiviteter på, vilket kan ske genom anpassning av aktivitet för att möjliggöra att personen kan utföra aktiviteten på ett lyckat sätt (Fisher, 2009).

Vid demenssjukdomar genomför arbetsterapeuten utredningar för att bedöma personens aktivitetsförmåga och därmed klargöra vilka aktiviteter personen klarar att utföra respektive har svårigheter att utföra. Resultatet från bedömningarna ligger till grund för arbetsterapeutens kommande interventioner (Ragneskog, 2013). Genomförandet av lämpliga arbetsterapeutiska interventioner bör utgå från vilka svårigheter i aktivitetsutförande personen

med demenssjukdom uppvisar och anpassas utifrån dessa (Bennett et al., 2011; Öhman, Nygård & Kottorp, 2011). Enligt Kim, Yoo, Jung, Park och Park (2012) är syftet med arbetsterapeutiska interventioner för personer med demenssjukdom att främja och förbättra förmågan att utföra aktiviteter i det dagliga livet samt möjliggöra för personen att delta i sociala aktiviteter. De arbetsterapeutiska interventionerna syftar även till att förbättra livskvaliteten för den demenssjuke och minska vårdgivarnas börda gällande omvårdnaden. I en studie av Bennet et al. (2011) angav arbetsterapeuter att förskrivning av hjälpmedel är en intervention de frekvent genomför för demenssjuka.

Arbetsterapeutiska hjälpmedel

Hjälpmiddel omfattar ett brett spektrum av olika produkter, allt från mindre tekniska hjälpmedel till mer tekniskt komplicerade hjälpmedel (Löfqvist, Nygren, Zeman & Iwarsson, 2005). Hjälpmiddel utgör en viktig del i livet för personer i syfte att kunna utföra dagliga aktiviteter, bibehålla självständighet och engagemang i meningsfulla aktiviteter samt kompensera för nedsatt funktionsförmåga. Vidare kan hjälpmedel användas i syfte att möjliggöra social delaktighet (Cahill, Macijauskiene, Nygård, Faulkner & Hagen, 2007; Löfqvist et al., 2005). Löfqvist et al. (2005) beskriver vidare att hjälpmedel kan användas utifrån säkerhetsskäl och för att motverka ytterligare aktivitetsbegränsningar. Socialstyrelsen (2010) beskriver att det finns kognitiva hjälpmedel, i form av orientering i tid, spisvakt och påminnelser för exempelvis att ta sin medicinering till personer med demenssjukdom. Hjälpmiddel används för att öka eller behålla deras självständighet och aktivitetsförmåga. I likhet med detta menar Basun et al. (2013) att de största utbudet gällande hjälpmedel för personer med demenssjukdom finns inom området tid och påminnelser, i form av exempelvis armbandsur och elektroniska kalendrar med alarmfunktion. Ragneskog (2013) menar att personer med demenssjukdom kan ha svårigheter med hanteringen av hjälpmedel på grund av nedsatt minnesförmåga, vilket kan medföra svårigheter att förstå eller minnas hur hjälpmedlet fungerar.

Utifrån ovanstående litteraturgenomgång är det tydligt att det i framtiden kommer att finnas fler personer med demenssjukdom, vilket medför ett ökat behov av hjälp och stöd för denna klientgrupp. Litteraturgenomgången visar att hjälpmedel är en återkommande intervention arbetsterapeuten genomför i syfte att främja och förbättra förmågan vid utförandet av dagliga aktiviteter. Samtidigt framkommer det att personer med demenssjukdom kan ha svårigheter

vid hantering och användning av hjälpmedel. Författarna vill därför med denna studie ta reda på vilken betydelse hjälpmedel har för personer med demenssjukdom, och utifrån aktuell forskning skapa en överblick.

Syfte

Syftet med denna studie är att beskriva betydelsen av hjälpmedel som arbetsterapeutisk intervention för personer med demenssjukdom.

Frågeställningar

- Vilken betydelse har hjälpmedel för personer med demenssjukdom?
- Vilken betydelse har hjälpmedelsanvändning för vårdgivare och anhöriga?
- Framkommer det några hinder vid användning av hjälpmedel?

Metod

Design

Studien utgörs av en litteraturstudie för att besvara syftet och frågeställningarna. Friberg (2012) beskriver att avsikten med ett litteraturbaserat examensarbete är att utveckla och fördjupa sina kunskaper inom ett på förhand valt område där syftet är att skapa en översikt.

Litteratursökning

Innan den systematiska sökningen påbörjades kontaktade författarna en bibliotekarie vid Luleå tekniska universitet för tips, stöd och handledning inför litteratursökningen. Eventuella sökord och sökordskombinationer samt relevanta databaser diskuterades mellan författarna och bibliotekarien. En osystematisk sökning genomfördes för att få ett helikopterperspektiv över området. Vid denna sökning framkom att ordet hjälpmedel varierar och de mest frekventa orden var; *assistive devices* och *assistive technology*. Inklusionskriterier skapades av författarna innan den systematiska litteratursökningen påbörjades. För att inkluderas i studien skulle artiklarna vara publicerade år 2000 eller senare. Vidare skulle artiklarna finnas publicerade på svenska eller engelska, vara peer reviewed samt finnas tillgängliga i fulltext vid någon av Luleå tekniska universitets databaser.

Den systematiska litteratursökningen genomfördes mellan februari och mars 2015. Sökorden författarna använde sig av i sökningen var: *assistive devices*, *assistive technology*, *dementia* och *occupational therap**. Litteratursökningen genomfördes i databaserna Cinahl, Proquest och PubMed. Litteratursökningen genererade sammanlagt 970 artiklar inklusive dubletter av

vissa artiklar. Författarna läste samtliga tillgängliga abstrakt. Av dessa exkluderades flertalet utifrån abstrakten på grund av att det inte hade någon koppling till studiens syfte, då flertalet artiklar beskrev aspekter utifrån ”*without dementia*” och ”*not dementia*”. Därefter återstod 21 artiklar för vidare granskning och läsning i fulltext (bilaga 1, sammanställning av litteratursökning). Artiklarna granskades i fulltext av författarna var för sig för att sedan tillsammans ta beslut om artiklarna besvarade studiens syfte och om de var lämpliga att inkludera i studien. De artiklar som exkluderades ansågs inte relevanta utifrån vad avsikten var att studera. Efter granskning i fulltext återstod 10 artiklar. Utöver dessa artiklar tillkom 1 artikel genom en sekundär sökning då denna artikel användes som referens i en av de tidigare utvalda artiklarna. Artikeln inkluderades på grund av att den besvarade studiens syfte samt att den ansågs ge en ytterligare bredd till studiens resultat. Sammanlagt genererade sökningarna i 11 utvalda artiklar. Författarna granskade de utvalda artiklarna utifrån Fribergs (2012) frågeställningar gällande förslag på granskning vid kvalitativa respektive kvantitativa studier, där avsikten är att avgöra om studierna är lämpliga att ingå i analysen eller bör väljas bort på grund av bristande kvalitet. Vid granskningen framkom att artiklarna var relevanta att inkluderas.

Dataanalys

Denna litteraturstudie har analyserats utifrån modell för litteraturbaserade examensarbeten enligt Friberg (2012). De 11 utvalda artiklarna lästes av författarna var för sig för att skapa en helhet av materialet. Sedan sammanställdes artiklarna gemensamt i en sammanfattning av respektive artikel för att säkerställa att författarna uppfattat artiklarna likvärdigt och inte feltolkat dem. Författarna har genom en tabell (bilaga 2, översikt av utvalda vetenskapliga artiklar) valt att presentera artiklarna för att skapa en helhetsbild över materialet. Enligt Friberg (2012) ska de utvalda artiklarna analyseras utifrån likheter och skillnader för att sedan sammanställas och mynna ut i olika kategorier och eventuella underkategorier där likheter och skillnader presenteras. Författarna har vid analysen utgått från syftet och frågeställningarna i studien för att skapa kategorier och använt dessa för att ta fram likheter och skillnader i de utvalda artiklarna. Författarna har vid analysen först var för sig granskat artiklarna i helhet för att sedan gemensamt analysera tillsammans vad som framkommit.

Etiska reflektioner

Denna litteraturstudie utgörs av publicerade vetenskapliga artiklar, vilket förutsätter att de blivit etiskt granskade vid publicering. Författarna har genom litteratursökningen använt ett kritiskt förhållningssätt vid urval av artiklar samt vid läsning av valda artiklar i likhet med

Fribergs (2012) beskrivning. Det finns en risk att författarna vid granskning av de inkluderade artiklarna omedvetet feltolkat innehållet på grund av att artiklarna var publicerade på engelska. Författarna har försökt att förhålla sig till detta vid översättning av artiklarnas innehåll för att undvika att innehållet förändras i samband med översättning till svenska. Nyttan med studien är att den ska generera i en beskrivning gällande hjälpmedel som arbetsterapeutisk intervention som kan bidra till en överblick och ökad kunskap för arbetsterapeuter. Författarna har en förhoppning att studien ska ge upphov till ytterligare forskning och utveckling inom hjälpmedelsområdet och lyfta fram behov och eventuell nytta med hjälpmedel för den valda klientgruppen.

Resultat

Resultatet kom att bestå av elva utvalda artiklar, varav nio artiklar var kvalitativa studier samt två kvantitativa studier. Artiklarnas utgivningsår varierade mellan 2007-2015. Artiklarna var publicerade i Canada, Irland, Norge, Sverige, Taiwan och USA. Vid granskning av artiklarna framkom följande kategorier; *Hjälpmedel stödjer självständighet och delaktighet*, *Hjälpmedel minskar oro och stress för vårdgivare och anhöriga* och *Hjälpmedels funktion och design påverkar användandet*. Dessa kategorier utgör resultatdelen och presenteras nedan. Resultatet kommer i huvudsak att presenteras utifrån kvalitativ data, vid presentation av kvantitativ data anges detta specifikt.

Hjälpmedel stödjer självständighet och delaktighet

Denna kategori beskriver olika aspekter gällande betydelsen av hjälpmedel för personer med demenssjukdom.

Flera studier (Boger, Quraishi, Turcotte och Dunal, 2014; Lindqvist, Larsson och Borell; 2015; Lindqvist, Nygård och Borell, 2013; Starkhammar och Nygård, 2008) beskrev betydelsen av hjälpmedel utifrån säkerhetsaspekten, i form av att hjälpmedel bidrog till en ökad känsla av säkerhet för personer med demenssjukdom. Säkerhetsaspekten exemplifierades utifrån att en deltagare beskrev hur han kunde fortsätta ta promenader genom användandet av ett kommunikations- och orienteringshjälpmedel (Lindqvist et al., 2013). Boger et al. (2014) beskrev att säkerhetshjälpmedel kunde handla om påminnelser att stänga av spisen eller för att personen i fråga skulle komma ihåg att ta med personliga tillhörigheter, exempelvis plånbok eller handväska, när de lämnade hemmet.

I två studier (Lindqvist et al., 2015; Lindqvist et al., 2013) framkom betydelsen av hjälpmedel genom att personer med demenssjukdom upplevde minskad ansträngning vid användning av hjälpmedel. Vidare framkom det att personerna upplevde en känsla att vara mer kapabel i samband med användning av hjälpmedel. Upplevelsen att vara mer kapabel visade sig exempelvis genom att deltagarna i studien upplevde att deras tidigare bekymmer hade försvunnit när hjälpmedlet användes. En deltagare i studien beskrev hur hans tidigare bekymmer försvunnit utifrån att han numera kunde se över huset med stöd av en informationspanel. Via uppläst textinformation varnade hjälpmedlet när elektroniska apparater var påslagna eller om dörrar var olåsta (Lindqvist et al., 2013).

Studierna av (Lindqvist et al., 2013; Wang, Holliday & Fernie, 2009) belyste betydelsen av hjälpmedel utifrån att de bidrog till en positiv inverkan gällande den sociala delaktigheten. Lindqvist et al. (2013) beskrev hur en person med Alzheimers sjukdom upplevde att sjukdomen hade medfört att hon blivit mindre social, men i samband med användning av hjälpmedel kände hon sig lugnare vilket möjliggjorde för henne att bli mer socialt delaktig. Hon använde sig av en informationspanel vilket medförde att hon inte behövde kontrollera hemmet i samma utsträckning som tidigare (Lindqvist et al., 2013). I en studie av Wang et al. (2009) exemplifierades betydelsen av hjälpmedel genom att det bidrog till en positiv inverkan gällande social delaktighet då deltagaren i samband med användning av hjälpmedlet, i form av en elrullstol, fick möjlighet att vara delaktig tillsammans med personalen på boendet. Detta medförde att deltagaren initierade hälsningar, lyssnade till personalens samtal och förmedlade spontana vitsar.

I två studier av (Cahill, Begley, Faulkner & Hagen, 2007; Lindqvist et al., 2013) framkom betydelsen av hjälpmedel genom att personer med demenssjukdom upplevde sig mer självständiga i samband med användning av hjälpmedel. Cahill et al. (2007) exemplifierade detta genom att en deltagare beskrev hur hjälpmedel hade bidragit till ett självständigt liv genom att inte längre behöva fråga vårdgivaren om vilken dag det var eller vad klockan var.

Arntzen, Holthe och Jentoft (2014) beskrev i en studie att hjälpmedel bidrog till att skapa goda rutiner för personer med demenssjukdom. En deltagare i studien beskrev betydelsen av hjälpmedel utifrån att det hade bidragit till ett ökat förtroende vid utförande av dagliga rutiner och att hjälpmedlet hade blivit en del i det vardagliga livet. Detta illustreras av följande citat från deltagaren: *"I feel that I have got into a good routine with that clock and I feel safe with it..."* (Arntzen et al., 2014, s. 11).

Hjälpmedel minskar oro och stress för vårdgivare och anhöriga

Denna kategori beskriver olika aspekter gällande betydelsen av hjälpmedel för vårdgivare och anhöriga.

Två studier (Cahill et al., 2007; Lindqvist et al., 2013) beskrev betydelsen av hjälpmedel utifrån att hjälpmedel bidrog till att vårdgivare och anhöriga upplevde att deras oro minskade i samband med omvårdnaden. Vid tillhandahållande av hjälpmedel upplevde man till en demensdrabbad känslan av att kunna förlita sig på att hennes make klarade sig på egen hand. Man exemplifierade detta genom att hon kunde tillåta sin man att gå ut och jogga ensam på villkoret att han hade med sig sitt hjälpmedel, i form av en mobiltelefon med GPS-funktion. Användningen av hjälpmedel i ovanstående situation bidrog till att både personen med demenssjukdom och den anhörige upplevde en känsla av trygghet och säkerhet, vidare medförde det att den demenssjuke kunde fortsätta ha ett aktivt liv utanför hemmet (Lindqvist et al., 2013). Två studier (Arntzen et al., 2014; Starkhammar & Nygård, 2008) belyste betydelsen av hjälpmedel utifrån säkerhetsaspekten från anhöriga och familjevårdgivares synvinkel. Det framkom att installation av hjälpmedel i hemmet, i form av exempelvis en spisvakt, bidrog till att anhöriga och vårdgivare upplevde en känsla av säkerhet i samband med att matlagning utfördes av den demensdrabbade. I likhet med detta framkom det i en kvantitativ studie av Mao, Chang, Yao, Chen och Huang (2014) att säkerhetsaspekten värderades viktig av vårdgivare vid användning av olika hjälpmedel. Vidare visade studien att hjälpmedel i form av exempelvis att förhindra brännskador av varmt vatten, automatisk avstängning av spisen, automatisk avstängning på vattenkranen samt lås på vissa skåp för att förhindra att personerna med demenssjukdom hade åtkomst till olämpliga föremål var mest användbara utifrån vårdgivarnas perspektiv.

I studierna av (Arntzen et al., 2014; Cahill et al., 2007) beskrev vårdgivarna betydelsen av hjälpmedel genom att de var tidsbesparande och hade potential att minska stress. Vårdgivarna menade att hjälpmedel var tidsbesparande i avseende att de inte längre behövde söka efter borttappade föremål, vilket bidrog till att stressade situationer under dagen minimerades. Utifrån en kvantitativ studie av Gitlin, Winter och Dennis (2010) värderade vårdgivarna att deras fysiska börda minskat vid användning av vissa hjälpmedel i samband med bad- och toalettsituationer.

Malinowsky et al. (2014) beskrev betydelsen utifrån att involverade professioner har kunskap om när, var och hur ett hjälpmedel ska användas. I en studie av Boger et al. (2014) framkom

det att familjevårdgivare använder hjälpmedel i avseende att stödja deras roll som vårdgivare samt för att öka förmågan till att delta i aktiviteter för den demensdrabbade. Vidare kan hjälpmedel användas av anhöriga i syfte att förenkla ett komplicerat liv för personer med demenssjukdom eller för att möjliggöra för personen att kunna bo hemma (Rosenberg & Nygård, 2011).

Hjälpmedels funktion och design påverkar användandet

Denna kategori beskriver olika hinder i samband med hjälpmedelsanvändning.

Två studier av (Cahill et al., 2007; Rosenberg & Nygård, 2011) beskrev hur hjälpmedel i vissa fall upplevdes vara stigmatiserande på grund av designen. Designen kunde upplevas utmärkande vilket medförde att vissa personer försökte gömma undan hjälpmedlet istället för att använda det. Vidare menade Rosenberg och Nygård (2011) att designen påverkade placeringen av hjälpmedel, exempelvis måste vissa hjälpmedel vara anslutna till eluttag för att fungera, vilket inverkar på om personen väljer att använda hjälpmedlet eller inte.

Det framkom i två studier att motivation och intresse visade sig vara viktiga faktorer i valet gällande om personen med demenssjukdom börjar använda hjälpmedlet (Boger et al., 2014; Rosenberg & Nygård, 2011). Boger et al. (2014) menar att om personen med demenssjukdom eller anhöriga upplevde brist av acceptans eller intresse gällande hjälpmedlet kan det bidra till att det inte används. Starkhammar och Nygård (2008) påpekade att anhöriga till personer med demenssjukdom menade att hjälpmedel borde installerats tidigare. Om hjälpmedel installerats tidigare när minnet var bättre hade möjligtvis nya vanor varit enklare att införliva och personerna hade haft lättare att förstå hur det fungerat och accepterat hjälpmedlet.

I två studier framkom det hur personer med demenssjukdom beskrev aspekter av irritation, frustration samt stress vid användning av en del hjälpmedel (Lindqvist et al., 2015; Starkhammar & Nygård 2008). Starkhammar och Nygård (2008) beskrev till exempel att hjälpmedel i form av en spisvakt medförde frustration och irritation när spisvakten slog av i mitten av matlagningen. Vidare framkom det att personerna inte klarade av att slå på den igen då de glömt bort hur den skulle startas.

I en studie av Malinowsky et al. (2014) menade hälso- och sjukvårdspersonal att hjälpmedlet i vissa situationer kunde uppfattas vara något nytt vilket resulterade i svårigheter för demenssjuka att lära sig att använda hjälpmedlet. Om hjälpmedlet inte användes uppstod det ingen lösning på det uppkomna problemet hjälpmedlet hade som avsikt att lösa (Malinowsky

et al., 2014). Vidare framkom det att funktionen på ett hjälpmedel kan hindra aktivitetsutförandet då funktionen kan vara svår att förstå för personer med demenssjukdom (Lindqvist et al., 2015). I likhet med detta beskrev Starkhammar och Nygård (2008) hur personer med minnesproblematik kan uppleva svårigheter i hanteringen av hjälpmedel. Detta belystes genom att personerna med minnesproblematik kunde hantera hjälpmedlet medan anhöriga fanns i närheten, men när denna möjlighet till stöd och hjälp i användandet inte var tillgänglig kunde personerna inte hantera hjälpmedlet på ett självständigt sätt (Starkhammar & Nygård, 2008). Wang et al. (2009) bekräftar i en studie att personer med demenssjukdom krävde ständigt stöd för att kunna använda hjälpmedlet han hade blivit tilldelad. Enligt Boger et al. (2014) kan kostnaden av hjälpmedel utgöra ett problem, vilket medför att användandet uteblir. Detta illustreras genom följande citat:

The problem with AT is the financial cost to them and especially for seniors who may have limited finances. In an ideal world it would be easy to prescribe a million things that would be helpful, but in reality you have to prioritize and you can't give them everything because finances are often limited..." (Boger et al., 2014, s. 25)

Diskussion

Resultatdiskussion

Syftet med denna studie var att beskriva betydelsen av hjälpmedel som arbetsterapeutisk intervention för personer med demenssjukdom. I resultatet framkom både positiva och negativa aspekter av hjälpmedel.

Utifrån resultatet framkom betydelsen i form av positiva aspekter gällande att personerna med demenssjukdom kunde fortsätta vara självständiga och delaktiga i samband med användning av hjälpmedel. Detta resultat överensstämmer med Kielhofners (2012) beskrivning att arbetsterapi handlar om att möjliggöra för människor att engagera sig i aktiviteter som ger mening och tillfredsställelse, vilket kan ske utifrån att möjliggöra aktivitet och kompensera för funktionsnedsättning genom att förändra hur aktivitetsutförandet sker. Ytterligare en betydelse av hjälpmedel var att personerna kunde fortsätta vara aktiva. Detta är i likhet med beskrivningen av Kielhofner (2012) att arbetsterapi handlar om att möjliggöra förmågan att upprätthålla aktivitet i samband med sjukdom eller skada.

En annan aspekt av betydelsen vid hjälpmedelsanvändning framkom i resultatet genom en positiv inverkan gällande social delaktighet, då personerna med demenssjukdom kunde upprätthålla social delaktighet. I likhet med detta belyser Eklund, Gunnarsson och Leufstadius

(2010) att en av grundprinciperna inom arbetsterapi är att arbetsterapeuten ska motivera klienten till att vara socialt delaktig. Att personerna med demenssjukdom kunde fortsätta vara aktiva i samband med hjälpmedel överensstämmer med arbetsterapins mål, vilket innebär att stödja personens förmåga till delaktighet och aktivitet för att personen ska kunna leva ett så gott liv som möjligt (AOTA, 2008; Förbundet Sveriges arbetsterapeuter, FSA, 2012).

Utifrån resultatet framkom det att de arbetsterapeutiska interventionerna inte enbart riktar sig mot personen med demenssjukdom utan även att anhöriga och vårdgivare kan ingå i interventionerna. I likhet med detta beskriver arbetsterapeutisk litteratur Fisher (2009) att termen klient kan refereras till klient, familj, organisation eller andra konstellationer av grupper som är kopplad till den som interventionen är tänkt för. En klientkonstellation kan exempelvis bestå av en man som fått en stroke och hans familjemedlemmar eller en kvinna med demens som deltar i en dagverksamhet och personalen som arbetar med henne.

Författarna har utifrån resultatet reflekterat kring att anhöriga utgör en viktig roll för att skapa en bättre bild av den demenssjuke för arbetsterapeuten. Eftersom det utifrån sjukdomsbilden kan vara svårt för personen i fråga att själv redogöra över sin vardag då bland annat kommunikationssvårigheter och kognitiva nedsättningar är en följd av sjukdomen. I likhet med detta anser Socialstyrelsen (2010) att anhöriga utgör en viktig roll angående den demenssjukes funktioner i vardagen. Anhöriga kan intervjuas för att beskriva personens intressen och vanor samt om några förändringar skett gällande dessa. Fisher (2009) belyser dock att det inte alltid är helt enkelt att arbeta klientcentrerat, då arbetsterapeuten ska se till både klientens behov och önskan samt förstå klienten utifrån dennes situation. Detta innebär att arbetsterapeuten måste vara extra uppmärksam på den enskilde klientens behov samt att andra professioner eller personer i klientkonstellationen möjligen vill ta beslut som inte grundar sig på vad personen själv vill och önskar. Detta överensstämmer med beskrivningen av Fisher (2009) gällande att arbetsterapeuten måste försäkra sig om att interventionen är pålitlig och säker, samt accepteras av både klient och andra runt omkring som berörs.

I resultatet framkom det att vårdgivare och anhöriga belyste betydelsen av hjälpmedel genom att deras oro, börda och stress minskat i samband med användning av hjälpmedel. I likhet med detta framkom det utifrån en tidigare studie av Graff et al. (2006) att arbetsterapeutiska interventioner i form av kompensatoriska åtgärder bidrar till att minska vårdgivarnas börda. Vårdgivarna i studien upplevde att deras börda minskade genom att de arbetsterapeutiska interventionerna förbättrade aktiviteter i det dagliga livet för personer med demenssjukdom.

Dooley och Hinojosa (2004) bekräftar att arbetsterapeutiska interventioner bidrar till att minska bördan för vårdgivarna då personerna med demenssjukdom blir mer självständiga i utförandet aktiviteter.

I resultatet framkom hinder i samband med användning av hjälpmedel. Hinder visade sig genom att demenssjuka inte alltid kunde hantera hjälpmedlet på ett självständigt sätt utan var i behov av stöd för att kunna använda hjälpmedlet. I likhet med detta menar Socialstyrelsen (2010) att demenssjuka i ett senare skede av sjukdomen förlorar förmågan att använda hjälpmedel, dock kan de hjälpmedel personer med demenssjukdom är vana att använda vara användbara även i ett senare skede av sjukdomen. Vidare påpekade anhöriga utifrån resultatet att hjälpmedel borde ha installerats tidigare då minnet var bättre och det var enklare för personen med demenssjukdom att förstå hur hjälpmedlet fungerade. Detta resultat kan liknas med en studie av Hagen et al. (2004) där det framkommer att hjälpmedel mest troligt hade kunnat nyttjas under en längre tid i sjukdomsförloppet om de hade introducerats i en tidig fas av sjukdomen.

Vidare uppfattades hjälpmedel utifrån resultatet vara något nytt, vilket bidrog till svårigheter att lära sig att använda hjälpmedlet. Ovanstående beskrivning gällande hinder har väckt funderingar om arbetsterapeuten borde finnas med vid diagnostiseringen av demenssjukdom och genom detta få inblick i ett tidigt skede av sjukdomsförloppet. Ragneskog (2013) beskriver att arbetsterapeuten i dagsläget inte alltid är delaktig vid demensutredningar. Enligt Basun et al. (2013) och Ragneskog (2013) kan andra yrkeskategorier utöver läkare bidra med förbättrad diagnostik vid demensutredningar, däribland en arbetsterapeut. Arbetsterapeuten kan utifrån sin yrkeskunskap bidra med att ta reda på vilka praktiska problem personen har och vilken påverkan detta har på personens vardagliga aktiviteter redan vid diagnostisering. Utifrån ovanstående kan förslag på vidare forskning utgå från att beskriva arbetsterapeutens kompetens och nytta i ett tidigare skede av sjukdomen, samt hur tidiga interventioner kan förbättra stödet till personer med demenssjukdom.

Metoddiskussion

Författarna har för att stärka trovärdigheten i studien utgått från Fribergs (2012) tillvägagångssätt att göra en litteraturoversikt, vilket har bidragit till att författarna haft en grund att arbeta utifrån. I likhet med detta menar Granheim och Lundman (2004) att trovärdigheten ökar då den mest lämpliga metoden väljs för datainsamling. För att ytterligare

öka trovärdigheten i studien har författarna haft kontinuerlig kontakt med handledaren. Handledaren har bidragit med feedback för att ytterligare stödja författarna framåt i sitt arbete.

Enligt Graneheim och Lundman (2004) är trovärdighet ett begrepp som används inom forskning. Trovärdighet innebär vissa kriterier av kvalitet däribland tillförlitlighet, pålitlighet och överförbarhet. Författarna har för att stärka trovärdigheten i denna studie genomfört upprepade läsningar av artiklarna och gemensamma diskussioner, vilket har resulterat i en samstämmighet. I likhet med detta menar Graneheim och Lundman (2004) att trovärdigheten ökar om flera personers tolkningar jämförs mellan varandra. Studien kom att omfatta artiklar som belyser personer med demenssjukdom, vårdgivarnas och anhörigas perspektiv på hjälpmedel samt artiklar representerade från flera olika länder. Graneheim och Lundman (2004) menar att trovärdigheten stärks genom att syftet blir belyst från olika perspektiv då detta ger en bred bild på insamlad data. I samband med resultatskrivningen har författarna haft tillgång till originalkällan, vilket bidragit till att författarna har kunnat gå tillbaka för att kontrollera vad som står. Enligt Holloway & Wheeler (2013) ökar pålitligheten då det finns möjlighet att gå tillbaka till originalkällan för att kontrollera innehållet. Överförbarhet innebär att resultatet kan överföras till liknande deltagare (Graneheim & Lundman, 2004). Författarna har för att öka överförbarheten presenterat resultatet på ett tydligt sätt och förstärkt det med citat.

Författarna har i efterhand diskuterat om läsningen av abstrakt gjordes i för stor utsträckning från början, då författarna har läst 879 abstrakt, vilket har resulterat i att onödig tid har lagts på att läsa abstrakt till artiklar där de hade kunnat exkluderas utifrån titel. En fördel med att författarna läst samtliga abstrakt är att förhoppningsvis ingen lämplig artikel har förbisetts, vilket styrker studiens resultat. Författarna utesluter inte att andra sökord exempelvis *assistive aids* och *caregiver* hade varit användbara för att precisera sökningen och hitta ytterligare lämpliga artiklar att använda utifrån studiens syfte. En svaghet med studien är att författarna valde att avgränsa litteratursökningen till avgiftsfria tillgängliga artiklar vid Luleå tekniska universitets databaser, vilket kan ha medfört att lämpliga artiklar kan ha förbisetts. Författarna är medvetna om ytterligare artiklar hade kunnat påverka resultatet.

Författarna har utgått från Friberg (2012) vid kvalitetsgranskning av artiklarna. Författarna anser att denna beskrivning gällande kvalitetsgranskning inte är optimal då den inte beskriver någon gradering av kvalitén. Utifrån resultatet av studien anser författarna att det finns en

svaghet då en och samma författare har medverkat vid flera av de analyserade artiklarna, vilket kan ha påverkat trovärdigheten av studien. Författarna var medvetna om att samma författare varit delaktig i flera av artiklarna men valde ändå att inkludera dem i studien på grund av att artiklarna hade olika syften. Att en och samma författare hade medverkat i flertalet av artiklarna har bidragit till en diskussion mellan författarna angående vad detta beror på. Författarna tror att detta kan bero på att området inte är studerat i en stor utsträckning utifrån ett arbetsterapeutiskt perspektiv.

Slutsats

Resultatet av litteraturstudien visade betydelser av både positiva och negativa aspekter vid hjälpmedelsanvändning för personer med demenssjukdom. Det framkom att hjälpmedel skapade goda rutiner, gav en känsla av ökad säkerhet, minskad tid och ansträngning, ledde till högre grad av självständigt liv samt hade en positiv inverkan på den sociala delaktigheten. De negativa aspekterna kopplade till betydelsen gällande hjälpmedelsanvändning var att personerna med demenssjukdom upplevde irritation, frustration samt stress. För vårdgivare och anhöriga framkom betydelsen av hjälpmedel utifrån att det skapade en känsla av trygghet och säkerhet samt att oron minskade. Vidare framkom att vårdgivarna och anhöriga upplevde att hjälpmedel kunde vara tidsbesparande samt minska börda och stress.

De arbetsterapeutiska interventionerna till denna klientgrupp behöver inte enbart rikta sig till den demenssjuke utan kan inbegripa andra professioner, vårdgivare och anhöriga.

Arbetsterapeuten kan i arbetet med personer med demenssjukdom använda sig av anhöriga för att få en bild av den demenssjukes funktioner i vardagen. Anhöriga utgör i vissa fall även en viktig roll i att stödja användningen av hjälpmedel. Vidare kan anhöriga intervjuas av arbetsterapeuten för att ge en beskrivningen av personens intressen och vanor.

Vidare framkom det att personer med demenssjukdom är i behov av stöd av andra för att kunna använda hjälpmedel i ett senare skede av sjukdomen. Utan stöd kan i vissa fall personen inte använda hjälpmedlet på ett självständigt sätt. Utifrån detta är det viktigt att implementeringen av hjälpmedel sker i ett tidigt skede av sjukdomen då personerna fortfarande är mottagliga och kan införliva hjälpmedlet i vardagen.

Framtida studier

Ytterligare forskning och kunskap behövs inom området för att kunna förbättra stödet till både personer med demenssjukdom och anhöriga och vårdgivare i deras roll. Vidare behövs

utveckling av hjälpmedel för att kunna anpassa dessa till kognitiva nedsättningar, i syfte att anpassa hjälpmedlet utifrån personens förmågor. Framtida studier kan handla om hur arbetsterapeuter arbetar med att försöka stödja personen med demenssjukdom i ett tidigt stadie av sjukdomen samt effekten av de arbetsterapeutiska interventionerna.

Tillkännagivande

Vi vill rikta ett stort tack till vår handledare Anna Häggström, Leg. Arbetsterapeut, Norrbottens läns landsting, för hennes stöd, uppmuntran och tillgänglighet under studiens gång.

Referenslista

*Artiklar som ingår i analysen

American Occupational Therapy Association [AOTA]. (2008). Occupational therapy practice framework: Domain and process (2nd ed.). *American Journal of Occupational Therapy*, 62(6), 625-683.

*Arntzen, C., Holthe, T., & Jentoft, R. (2014). Tracing the successful incorporation of assistive technology into everyday life for younger people with dementia and family carers. *Dementia*, 1471301214532263.

Armanius Björilin, G. (2004). *Om demens: [klinisk bild, utredning, vård och omvårdnad, konfusionstillstånd, genetik och biokemi, patologi, minnesfunktioner, vardagslivets aktiviteter, sexualitet och demens, frågor om tvång och självbestämmande, hälsoekonomi]*. (2., [rev.] uppl.) Stockholm: Liber.

Basun, H. (red.) (2013). *Boken om demenssjukdomar*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.

Bennett, S., Shand, S., & Liddle, J. (2011). Occupational therapy practice in Australia with people with dementia: A profile in need of change. *Australian Occupational Therapy Journal*, 58(3), 155-163. doi:10.1111/j.1440-1630.2011.00930.x

Blankevoort, C. G., Van Heuvelen, M., J. G., Boersma, F., Luning, H., De Jong, J., & Scherder, E. J. A. (2010). Review of effects of physical activity on strength, balance, mobility and ADL performance in elderly subjects with dementia. *Dementia and Geriatric Cognitive Disorders*, 30(5), 392-402.

* Boger, J., Quraishi, M., Turcotte, N., & Dunal, L. (2013). The identification of assistive technologies being used to support the daily occupations of community-dwelling older adults with dementia: a cross-sectional pilot study. *Disability and Rehabilitation: Assistive Technology*, 9(1), 17-30.

Cahill, S., Macijauskiene, J., Nygård, A. M., Faulkner, J. P., & Hagen, I. (2007). Technology in dementia care. *Technology and Disability*, 19(2), 55-60.

*Cahill, S., Begley, E., Faulkner, J. P., & Hagen, I. (2007). "It gives me a sense of independence"—Findings from Ireland on the use and usefulness of assistive technology for people with dementia. *Technology and Disability*, 19(2), 133-142.

Colling, K. B. (2004). Caregiver interventions for passive behaviors in dementia: Links to the NDB model. *Aging & Mental Health*, 8, 177-125

Dementia :A Public Health Priority [Elektronisk resurs]. (2012). World Health Organization.

Dooley, N. R., & Hinojosa, J. (2004). Improving quality of life for persons with Alzheimer's disease and their family caregivers: Brief occupational therapy intervention. *American Journal of Occupational Therapy*, 58(5), 561-569.

Eklund, M., Gunnarsson, B., & Leufstadius, C. (red.) (2010). *Aktivitet & relation: mål och medel inom psykosocial rehabilitering*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Fisher, A.G. (2009). *Occupational therapy intervention process model: a model for planning and implementing top-down, client-centered, and occupation-based interventions*. Fort Collins, Colorado: Three Star Press.

Fisher, A.G., & Nyman, A. (2007). *OTIPM: en modell för ett professionellt resonemang som främjar bästa praxis i arbetsterapi*. Nacka: Förbundet Sveriges arbetsterapeuter.

Friberg, F. (red.) (2012). *Dags för uppsats: vägledning för litteraturbaserade examensarbeten*. (2., [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Förbundet Sveriges arbetsterapeuter (2012). *Etisk kod för arbetsterapeuter: antagen av Förbundet Sveriges Arbetsterapeuters fullmäktige 1992, reviderad 2004 och 2012*. ([5.], rev. uppl.) Nacka: Förbundet Sveriges arbetsterapeuter (FSA).

*Gitlin, L. N., Winter, L., & Dennis, M. P. (2010). Assistive devices caregivers use and find helpful to manage problem behaviors of dementia. *Gerontechnology: international journal on the fundamental aspects of technology to serve the ageing society*, 9(3), 408.

Graff, M. J., Vernooij-Dassen, M. J., Thijssen, M., Dekker, J., Hoefnagels, W. H., & Rikkert, M. G. O. (2006). Community based occupational therapy for patients with dementia and their care givers: randomised controlled trial. *Bmj*, 333(7580), 1196.

Graneheim, U.H. & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24, 105-112.

Hagen, I., Holthe, T., Gilliard, J., Topo, P., Cahill, S., Begley & Engedal, K. (2004). Development of a protocol for the assessment of assistive aids for people with dementia. *Dementia*, 3(3), 281-296.

Holloway, I., & Wheeler, S. (2013). *Qualitative research in nursing and healthcare*. John Wiley & Sons.

Holthe, T., Thorsen, K., & Josephsson, S. (2007). Occupational patterns of people with dementia in residential care: an ethnographic study. *Scandinavian Journal Of Occupational Therapy*, 14(2), 96-107.

Kielhofner, G. (2012). *Model of human occupation: teori och tillämpning*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Kim, S., Yoo, E., Jung, M., Park, S., & Park, J. (2012). A systematic review of the effects of occupational therapy for persons with dementia: A meta-analysis of randomized controlled trials. *Neurorehabilitation*, 31(2), 107-115.

Labelle, K. L., & Mihailidis, A. (2006). The use of automated prompting to facilitate handwashing in persons with dementia. *The American journal of occupational therapy*, 60(4), 442-450.

Larsson, M., & Rundgren, Å. (2010). *Geriatriska sjukdomar*. (3., [uppdaterade och utök.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

- *Lindqvist, E., Larsson, T. J., & Borell, L. (2015). Experienced usability of assistive technology for cognitive support with respect to user goals. *Neurorehabilitation*, 36(1), 135-149. doi:10.3233/NRE-141201
- *Lindqvist, E., Nygård, L., & Borell, L. (2013). Significant junctures on the way towards becoming a user of assistive technology in Alzheimer's disease. *Scandinavian journal of occupational therapy*, 20(5), 386-396.
- Löfqvist, C., Nygren, C., Széman, Z., & Iwarsson, S. (2005). Assistive devices among very old people in five European countries. *Scandinavian Journal Of Occupational Therapy*, 12(4), 181-192.
- *Malinowsky, C., Rosenberg, L., & Nygård, L. (2014). An approach to facilitate healthcare professionals' readiness to support technology use in everyday life for persons with dementia. *Scandinavian journal of occupational therapy*, 21(3), 199-209.
- *Mao, H. F., Chang, L. H., Yao, G., Chen, W. Y., & Huang, W. N. W. (2014). Indicators of perceived useful dementia care assistive technology: Caregivers' perspectives. *Geriatrics & gerontology international*.
- Nygård, L., & Johansson, M. (2001). The experience and management of temporality in five cases of dementia. *Scandinavian Journal Of Occupational Therapy*, 8(2), 85-95.
- Skog, M. (2012). *Vård och omsorg vid demenssjukdomar*. (2. uppl.) Stockholm: Sanoma utbildning.
- *Starkhammar, S., & Nygård, L. (2008). Using a timer device for the stove: Experiences of older adults with memory impairment or dementia and their families. *Technology and disability*, 20(3), 179-191.
- Sverige. Socialstyrelsen (2014). *Nationell utvärdering - vård och omsorg vid demenssjukdom 2014 [Elektronisk resurs]: rekommendationer, bedömningar och sammanfattning*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Sverige. Socialstyrelsen (2010). *Nationella riktlinjer för vård och omsorg vid demenssjukdom 2010 [Elektronisk resurs]: stöd för styrning och ledning*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Tuomi, M. (2010). Livskvalitet och meningsfull vardag för demensdrabbade på vård- och omsorgsboenden. *Socialmedicinsk tidskrift*. 87(3), 198-207.
- Ragneskog, H. (2013). *Demensboken: omvårdnad och omsorg*. (1. uppl.) Göteborg: Printema.
- *Rosenberg, L., & Nygård, L. (2011). Persons with dementia become users of assistive technology: A study of the process. *Dementia*, 1471301211421257.
- *Wang, R. H., Holliday, P. J., & Fernie, G. R. (2009). Power mobility for a nursing home resident with dementia. *American Journal of Occupational Therapy*, 63(6), 765-771.
- Öhman, A., Nygård, L., & Kottorp, A. (2011). Occupational performance and awareness of disability in mild cognitive impairment or dementia. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 18(2), 133-142.

Bilaga 1

Sammanställning av litteratursökning

Databas	Sökordskombination	Träffar	Lästa abstrakt	Lästa i fulltext	Valda artiklar
PubMed	1. Dementia AND occupational therap*	1. 319	1. 306	1. 15	1. 4
		2. 19	2. 19	2. 9	2. 2
		3. 19	3. 19	3. 2	3. 2
	2. Dementia AND occupational therap* AND assistive devices				
	3. Dementia AND occupational therap* AND assistive technology				
Proquest	1. Dementia AND occupational therap*	1. 277	1. 276	1. 0	1. 0
		2. 32	2. 32	2. 1	2. 1
		3. 20	3. 20	3. 0	3. 0
	2. Dementia AND occupational therap* AND assistive devices				
	3. Dementia AND occupational therap* AND assistive technology				
Cinahl	1. Dementia AND occupational therap*	1. 262	1. 193	1. 2	1. 0
		2. 11	2. 7	2. 3	2. 1
		3. 11	3. 7	3. 0	3. 0
	2. Dementia AND				

	occupational therap* AND assistive devices				
	3. Dementia AND occupational therap* AND assistive technology				
Sekundär sökning					1
Totalt		970	879	21	11

Översikt av utvalda vetenskapliga artiklar

Artikel	Syfte	Metod/design	Resultat	Slutsats/diskussion
Titel Using a timer device for the stove: Experiences of older adults with memory impairment or dementia and their families Författare Starkhammar & Nygård Tidskrift Technology and Disability Årtal 2008	Syftet med studien var att belysa användarnas och anhörigas erfarenheter av en spisvakt.	Kvalitativ metod N= 14 Deltagarna i studien var 9 äldre personer med minnesnedsättning eller demens, samt 5 anhöriga.	Resultatet visade att spisvakten generellt skapade en känsla av säkerhet men bidrog även till irritation och frustration.	Många av deltagarna var ovetande om vilka inställningar som hade valts på spisvakten och indikerade att ökat deltagande och tydligare information skulle ha varit till nytta. Deltagarna önskade mer information om hjälpmedel tidigare i sjukdomsprocessen. Vidare efterlyste deltagarna en tidigare introduktion av hjälpmedlet vilket hade underlättat inläringen.
Titel An approach to facilitate healthcare professionals' readiness to support technology use in everyday life for persons with dementia Författare Malinowsky, Rosenberg & Nygård	Syftet med denna pilot studie var att förtydliga tillämpningen av en modell med avsikt att stödja hälso- och sjukvårdsprofessioner gällande råd och stöd av teknikanvändning i arbetet med personer med demens.	Kvalitativ metod N= 11 Deltagarna var hälso- och sjukvårdspersonal, varav 5 arbetsterapeuter, som arbetade kliniskt med personer med demens.	Deltagarna upplevde att det fick verbala verktyg och förklaringar till saker de gjort tidigare. Vidare upplevde deltagarna att det blev lättare att motivera annan personal hur och varför vardagsteknik och hjälpmedel bör användas för personer med demens.	Genom mer kunskap och verktyg om att använda vardagsteknik och hjälpmedel för personer med demens skulle hälso- och sjukvårdspersonal kunna möjliggöra och planera stödjande interventioner för klienterna i vardagliga aktiviteter.

Tidskrift Scandinavian Journal of Occupational Therapy Årtal 2014				
Titel The identification of assistive technologies being used to support the daily occupations of community-dwelling older adults with dementia: a cross-sectional pilot study Författare Boger, Quraishi, Turcotte & Dunal Tidskrift Disability and Rehabilitation Assistive Technology Årtal 2014	Syftet var att skapa en djupare förståelse av hjälpmedelsanvändning för äldre personer med demens och deras familjevårdgivare för att kunna stödja dagliga aktiviteter som påverkats av kognitiva förändringar.	Tvärsnittsstudie med kvalitativ metod. N=13 Deltagarna bestod av 10 arbetsterapeuter och 3 familjevårdgivare.	Familjevårdgivare använde hjälpmedel i syfte att stödja deras roll som vårdgivare och för att öka aktivitetsförmågan för de demensdrabbade. Ett och samma hjälpmedel användes av personer med demens och av vårdgivaren, dock med olika syften.	Genom en djupare förståelse om hjälpmedel kan detta bidra till ökad tillgänglighet och högre användning av hjälpmedel för äldre personer med demens.
Titel Indicators of perceived useful dementia care assistive technology: Caregivers' perspectives	Syftet med studien var att undersöka vårdgivarnas upplevda nytta av tillgängliga hjälpmedel och professionernas perspektiv av användbarheten av hjälpmedel	Kvantitativ metod N=93 Första fasen av studien bestod av 72 vårdgivare. Andra	De flesta vårdgivare upplevde att hjälpmedlen var användbara för personer med demens. Familjevårdgivarna uppgav högre användbarhet gällande hjälpmedel i jämförelse med de	Vårdgivarna menade att de använt hjälpmedel om tekniken var tillgänglig och kostnaden rimlig, vilket tyder på att dessa faktorer är lika viktiga som

Författare Mao, Chang, Yao, Chen & Huang Tidskrift Japan Geriatrics Society Årtal 2014	för hemma boende personer med demens.	fasen av studien bestod av en så kallad expertgrupp bestående av 7 familjevårdgivare och 14 hälso- och sjukvårdspersonal.	professionella vårdgivarna.	forskning och utveckling av hjälpmedel.
Titel Assistive devices caregivers use and find helpful to manage problem behaviors of dementia Författare Gitlin, Winter & Dennis Tidskrift Gerontechnology Årtal 2010	Syftet var att beskriva de hjälpmedel som tillhandahålls till familjer, omfattningen av användningen och deras upplevda användbarhet samt kostnaden.	Kvantitativ metod N=136 Utav deltagarna tilldelades 63 deltagare ett eller fler hjälpmedel.	Största andelen av hjälpmedel som tillhandahölls var för aktivitetsengagemang och hygien utmaningar. De hjälpmedel som minst beställdes var gånghjälpmedel och förflyttningshjälpmedel. Alla hjälpmedel upplevdes användbara. Badrums-, placerings- och rörlighetshjälpmedel rapporterades som mest användbara.	Om ett hjälpmedel kan bidra till att minska utbrändhet hos vårdgivarna och öka livskvalitén för personer med demens så kan de anses vara ett kostnadseffektivt sätt att möjliggöra för personer med demens att kunna bo hemma längre.
Titel "It gives me a sense of independence" - Findings from Ireland on the use and usefulness of assistive technology for people with dementia Författare Cahill,	Syftet var att ta reda på: 1) om nya tekniska hjälpmedels prototyper kan vara användbara för personer med demens och deras vårdgivare, 2) om familjerna upplevde några tekniska svårigheter när de prövade hjälpmedlen,	Kvalitativ metod N=20 Deltagarna hade mild till medelsvår demens.	Resultatet visade att användandet och användbarheten av de fem hjälpmedlen som testades avgjordes till stor del av de tekniska svårigheterna. Hjälpmedlen med låg nivå av tekniska svårigheter användes mest.	Användandet av tekniska hjälpmedlen påverkades av tillgängligheten och om vårdgivaren var villig att påminna personen med demenssjukdom att använda hjälpmedlet.

Begley, Faulkner & Hagen Tidskrift Technology and Disability Årtal 2007	3) om hjälpmedlen kunde bli bättre utformade och 4) om de använda hjälpmedlen kunde komma ut på marknaden.			
Titel Power Mobility for a Nursing Home Resident With Dementia Författare Wang, Holiday & Fernie Tidskrift The American Journal of Occupational Therapy Årtal 2009	Studien syfte var att beskriva resultatet av en arbetsterapeutisk intervention för att öka självständig förflyttning och social delaktighet på ett demens vårdhem genom användning av en elrullstol utrustad med anti-krocksystem.	Kvalitativ metod N=1 Deltagaren i studien var en 83 årig man med en blandad diagnos av Alzheimers och vaskulär demens.	Interventionen uppmuntrade till social delaktighet men var inte upprätthållande på grund av att studiens deltagare inte kunde manövrera elrullstolen på egen hand. Elrullstolen ansågs vara en positiv erfarenhet för deltagaren dock behövde deltagaren stöd för att kunna använda hjälpmedlet.	Detta fall påvisade att en intervention som involverar användandet av elrullstol inte kunde upprätthålla social delaktighet i längden för en deltagare med demens då självständig förflyttning inte var möjligt.
Titel Significant junctures on the way towards becoming a user of assistive technology in Alzheimer's disease Författare Lindqvist, Nygård & Borell	Syftet var att beskriva hur personer i ett tidigt skede av Alzheimers sjukdom börjar använda hjälpmedel och betydelsen av dessa för dem och deras anhöriga.	Kvalitativ metod N=10 Alla deltagare med Alzheimers utsåg utöver de 10 deltagarna i studien varsin anhörig till medverkande som extra informanter.	För att kunna införliva hjälpmedlet så bestämde deltagaren att justera vardagliga rutiner. Frågan om deltagarna kunde lita på hjälpmedlet var viktig under hela processen, det var oftast nödvändigt att använda hjälpmedlet under en period innan deltagarna kunde	Slutsatsen tyder på att hjälpmedel kan ha en positiv effekt på utförandet av värdefulla aktiviteter för personer med Alzheimers.

Tidskrift Scandinavian Journal of Occupational Therapy Årtal 2013			uttrycka om de litade på hjälpmedlet eller inte. Resultatet visade vidare hur tid och ansträngning besparades, hur bekymmer och stress minskade samt att känslan av säkerhet ökade för deltagarna.	
Titel Persons with dementia become users of assistive technology: A study of the process Författare Rosenberg & Nygård Tidskrift Dementia Årtal 2011	Studiens syfte var att utforska när ett hjälpmedel tillkommer i det vardagliga livet för personer med demens och dess anhöriga.	Kvalitativ metod N=16 Deltagarna bestod av 3 personer med demens och 13 anhöriga.	Resultatet visade för att deltagarna skulle använda hjälpmedel måste de innebära att problemen löses på ett bättre sätt än tidigare. Personerna med demenssjukdom instruerades i användning av hjälpmedel, det som avgjorde användningen var hur personerna kunde ta till sig instruktionerna utifrån sin minnesnedsättning.	Sammanfattningsvis behöver personer med demens tid och uppmärksamhet för att börja använda hjälpmedel, vidare måste hänsyn tas till personens egna idéer och strategier för hur problem kan lösas.
Titel Tracing the successful incorporation of assistive technology into everyday life for younger people with dementia and family carers Författare Arntzen, Holthe & Jentoft	Syftet var att undersöka vad som kännetecknar implementeringsprocessen när hjälpmedel upplevdes som fördelaktigt för yngre personer med demens och deras familjevårdgivare i deras dagliga liv.	Kvalitativ metod N=26 Deltagarna bestod av 12 yngre personer med demens samt 14 familjevårdgivare	Fem enheter blev synliga i studien, dessa var: 1) hjälpmedlet måste vara värdefullt och tilltala praktiska, känslomässiga och föränderliga utmaningar 2) hjälpmedlet måste passa in eller vara en bättre lösning än nuvarande rutiner och strategier 3) hjälpmedlet måste generera	Hjälpmedel genererade i känslor av glädje, kontroll och säkerhet samt negativa känslor som hopplöshet, irritabilitet, rastlöshet, nederlag eller skuld.

Tidskrift Dementia Årtal 2014			positiva känslor 4) hjälpmedlet måste vara lätt att använda, smidig och hanterbart. 5) hjälpmedlet måste intressera och engagera familjevårdgivare	
Titel Experienced usability of assistive technology for cognitive support with respect to user goals Författare Lindqvist, Larsson & Borell Tidskrift NeuroRehabilitation Årtal 2015	Studien syfte var att undersöka den upplevda användbarheten av hjälpmedlet som kognitivt stöd för personer med kognitiv nedsättning.	Kvalitativ metod N=14 Deltagarna upplevde svårigheter i vardagliga aktiviteter relaterat. Tio deltagare var diagnostiserad med Alzheimers och fyra personer hade haft en stroke.	Resultatet presenteras i fem teman. De tre första teman fokuserar på samspelet mellan användaren och hjälpmedlet. Det fjärde temat är relaterat till skötsel/underhåll av hjälpmedlet. Det femte temat involverar hjälpmedlets kontextuella faktorer.	Om ett hjälpmedel är användbart eller värt att använda kan endast bedömas av användaren. Genom att stödja en person i användandet av hjälpmedel skulle det öka känslan av kontroll av hjälpmedlet och på så sätt främja måluppfyllelsen och användbarheten av hjälpmedlet.